

3. Suggesties en adviezen per disciplinegroep

3.1 Geschiedenis van de Filosofie

De geschiedenis van de Westerse wijsbegeerte omspannt vijftientwintig eeuwen. Ze bestrijkt alle subdisciplines en themagebieden, in een waaier van verschillende culturen met een grote geografische spreiding. Het aantal mogelijke onderwerpen voor een historisch-wijsgerige scriptie is dan ook legio. Bij het maken van een keuze uit dit rijke aanbod speelt allereerst de belangstelling en voorkennis van de student een rol. Soms zal specifieke talenkennis nodig zijn, maar een historische scriptie is vaak ook te realiseren op basis van vertaalde teksten. De mogelijkheden van de begeleidende docent hebben eveneens invloed op de keuze van het onderwerp: de begeleiding wint aan diepgang en effect naarmate een docent zelf beter is ingevoerd in de materie. Deskundigheid kan op twee verschillende niveaus voorhanden zijn: (1) een ruim gebied valt onder de *competentie* van de begeleider; (2) een beperkter gebied wordt bestreken door het eigen *onderzoeksspecialisme*.

(1) *Terreinen waarop GF-docenten competent zijn*

Een student kan op elk onderwerp afstuderen waarvoor een begeleider kan worden gevonden die op dat gebied competent wordt geacht. Voor de verschillende perioden zijn de volgende accenten aan te brengen.

Wijsbegeerte van de klassieke Oudheid: in principe kunnen studenten onderwerpen kiezen uit alle perioden van de antieke wijsbegeerte (Voor-Socratici, Sofistiek, Plato en Aristoteles, Hellenistische wijsbegeerte en laat-antieke en vroeg-christelijke filosofie). Men kan daarbij kiezen voor een puur historische, contextgerichte benadering, maar ook voor een meer systematische of thematische aanpak. Ook zal het soms mogelijk zijn de hedendaagse receptie van bepaalde antieke theorieën (zoals hedendaagse versies van een Aristotelische deugdenethiek of aspecten van de interpretatie van de Hellenistische ethiek bij Foucault of Nussbaum) bij het onderzoek te betrekken.

Wijsbegeerte van de Middeleeuwen: in principe de gehele periode en alle gebieden, met uitzondering van de joodse en islamitische filosofie.

Nieuwere wijsbegeerte: de gehele periode, dat wil zeggen: Renaissance (meer in het bijzonder politieke filosofie, humanisme, natuurfilosofie); zeventiende eeuw (geheel); Verlichting (speciaal de Franse en Britse); negentiende eeuw (onder meer Duits idealisme, historisch materialisme, Schopenhauer, Nietzsche, maar ook Engelse, Amerikaanse en Franse scholen komen in aanmerking). Ook voor de twintigste eeuw kan GF begeleiding bieden. Naast een strikt historische aanpak zijn ook meer systematisch of thematisch georiënteerde scripties mogelijk (Denk trouwens ook eens aan de mogelijkheid een scriptie door twee docenten te laten begeleiden: een van GF en de andere van TF of PF).

(2) *Onderzoeksspecialismen*

Studenten die met onderzoek verder willen gaan wordt in overweging gegeven af te studeren op een onderwerp dat valt binnen de *onderzoeksspecialisaties* van de disciplinegroep. In de begeleiding kan dan de actuele stand van het onderzoek worden betrokken, zodat de student enige zekerheid heeft dat het onderwerp van de scriptie relevant is voor het betrokken onderzoeksterrein. Het gaat om de volgende gebieden:

Oudheid & Middeleeuwen: Hellenistische filosofie (Algra, Tieleman), Platonisme en vroege Christendom (Tieleman, Van Ophuijsen), Aristotelisme (Algra, Van Ophuijsen); Sofistiek (Van Ophuijsen). Verder in ruimere zin: antieke kosmologie (Algra), antieke logica en taalfilosofie (Van Ophuijsen), ethiek en de relatie tussen filosofie en geneeskunde (Tieleman), Middeleeuwse logica (inclusief argumentatieleer), semantiek en metafysica (Van der Lecq).

Nieuwere wijsbegeerte: humanisme (Steenbakkers), Descartes en het cartesianisme (Verbeek), Spinoza en het spinozisme (Steenbakkers, Verbeek), Hobbes (Steenbakkers), mechanistische filosofie in de zeventiende en achttiende eeuw (Verbeek, Steenbakkers).

Opmerking: wie zich voor de godsdienstfilosofie interesseert kan voor begeleiding terecht bij een stafid van de subfaculteit wijsbegeerte: wie hiertoe het meest in aanmerking komt, zal afhangen van het gekozen thema. Voor godsdienstfilosofische thema's uit het verleden kan het gaan om een lid van de disciplinegroep geschiedenis van de filosofie. Zie verder hoofdstuk 4.

3.1.1 Voorbeelden van historisch-wijsgerige onderwerpen

Oudheid

Voorbeelden van geschikte onderwerpen zijn: aspecten van het Aristotelisme (bijvoorbeeld de rol van de natuurlijke plaats bij Aristoteles en een of meer van zijn commentatoren; Simplicius' interpretatie van Aristoteles' materiebegrip), onderwerpen op het gebied van de Hellenistische filosofie (bijvoorbeeld de Stoïsche godsbewijzen; aspecten van de Stoïsche emotieleer; het 'ik' bij Epictetus; de theologie bij Epicurus, Philodemus en Lucretius; filosofie als therapie in de Epicureïsche traditie; de Epicureïsche *prolepsis*-leer; filosofie en politiek bij Cicero), of de laat-antieke filosofie (bijvoorbeeld de emotieleer van Seneca, de theologie van Epictetus, de rol van het Schone of de deugden volgens Plotinus). Maar ook onderwerpen die betrekking hebben op de Voor-Socratische periode of Plato zijn bespreekbaar.

Kennis van Grieks en Latijn, al dan niet op eindexamenniveau, is wenselijk, maar niet vereist. Van steeds meer Griekse en Romeinse filosofen verschijnen goede vertalingen in het Engels en zelfs het Nederlands. Overigens biedt de disciplinegroep cursussen wijsgerig Grieks en wijsgerig Latijn voor diegenen die hun leesvaardigheid willen opfrissen en vergroten.

Middeleeuwen

Geschikte onderwerpen liggen met name op het gebied van de logica, semantiek en metafysica (teksten van filosofen als Augustinus, Boethius, Abelard, Roger Bacon, Thomas van Aquino, Duns Scotus, Ockham, Burleigh, Buridanus, Kilwardby, Bradwardine komen in aanmerking) of van de ethiek (Thomas, Buridanus). Studenten met onderzoeksambities kunnen zich wagen aan het uitgeven van een stuk tekst en het formuleren van commentaar daarop. Een grondige kennis van het Latijn is dan uiteraard vereist.

Nieuwere Wijsbegeerte

Geslaagde scripties kunnen bestaan uit een confrontatie van twee figuren uit de periode van de nieuwere wijsbegeerte, bijvoorbeeld Bayle's kritiek van Spinoza; of de kritiek van traditionele aristotelische filosofen op Descartes; of een vergelijking van de kritiek van twee of meer verschillende filosofen (bv. Pomponazzi, Spinoza, Hume, Rousseau, Feuerbach) op wonderen.

Soms is een dergelijke vergelijking mogelijk tussen de verschillende werken van één filosoof, bijvoorbeeld de successievelijke uitwerking van de ontologie bij Wolff in zijn Duitse en Latijnse werken. Maar het kan ook zinvol zijn om een begrip bij een bepaalde filosoof te reconstrueren, bijvoorbeeld het begrip van de ruimte bij Patrizi. Voor diegenen die onderzoeksambities hebben is het vaak een goed idee om te werken op basis van ongepubliceerd of zeldzaam materiaal. Daarbij valt ook te denken aan een teksteditie. Onderwerpen kunnen geput worden uit de geschiedenis van het Nederlands humanisme, cartesianisme en spinozisme, en uit de zogenaamde clandestiene handschriften (Franse materialistische traktaten uit de achttiende eeuw).

3.1.2 Hulpmiddelen bij het onderzoek

Over bij het onderzoek te gebruiken literatuur en over bibliografische hulpmiddelen, lexica etc. kan de begeleidende docent adviseren. Bibliografieën voor de gehele geschiedenis van de wijsbegeerte vindt men in de handboeken van Ueberweg (*Grundriss der Geschichte der Philosophie*; op het ogenblik wordt gewerkt aan een volledig nieuwe uitgave, waarvan al enkele delen zijn verschenen) en Totok (*Handbuch der Geschichte der Philosophie*). Meestal is het ook zinvol om de laatste jaargangen van het "bibliografisch repertorium" behorend bij het *Tijdschrift voor Filosofie* te raadplegen. Ook het *Historisches Wörterbuch der Philosophie* (hrsg. Joachim Ritter, Darmstadt, 1971-, 11 delen verschenen) kan goede diensten bewijzen. Er zijn enkele handboeken die goede bibliografieën bieden ter oriëntatie op de desbetreffende perioden:

A.A. Long & D.N. Sedley, *The Hellenistic Philosophers*, 2 vols., Cambridge 1987.
A.H. Armstrong (ed.), *The Cambridge History of Later Greek and Early Medieval Philosophy*, Cambridge 1970.
N. Kretzman, J. Pinborg (eds.), *The Cambridge History of Later Mediaeval Philosophy*, Cambridge UP, 1982.
K. Flash, *Das philosophische Denken im Mittelalter*, Stuttgart (Reclam), 1987.

Voor de periode van de nieuwere wijsbegeerte als geheel bestaan zulke hulpmiddelen niet; wel kan men voor onderdelen terecht bij de afzonderlijke volumes van Ueberweg en Totok. Voor vrijwel alle filosofen bestaan afzonderlijke gedrukte bibliografieën, en aan de belangrijkste figuren zijn ook gespecialiseerde lopende bibliografieën in tijdschriften gewijd (o.a. de jaarlijkse 'Bulletins' in de *Archives de Philosophie*: 'Bulletin Descartes', 'Bulletin Hobbes', 'Bulletin Spinoza'; voorts speciale tijdschriften als *Hobbes Studies*, *Hobbes Newsletter*, *Studia Spinozana*, *Studia Leibnitiana*, *Husserl Studies*, etc.)

Inmiddels zijn ook zeer veel bibliografische bronnen via Internet op te sporen. Omdat die informatie per dag fluctueert wordt hier van concrete verwijzingen afgezien. In het algemeen geldt dat de kwaliteit van Internet-informatie uiterst ongelijk is, van de hoogste wetenschappelijke accuratesse tot regelrechte desinformatie, en dus nauwlettende controle verdient. Bij het zoeken naar literatuur beperke men zich trouwens niet tot algemene zoekmachines: vooral de grote internationale bibliotheekcatalogi (onder meer toegankelijk vanaf de site van de eigen universiteitsbibliotheek en van de Koninklijke Bibliotheek) bieden zeer veel mogelijkheden.